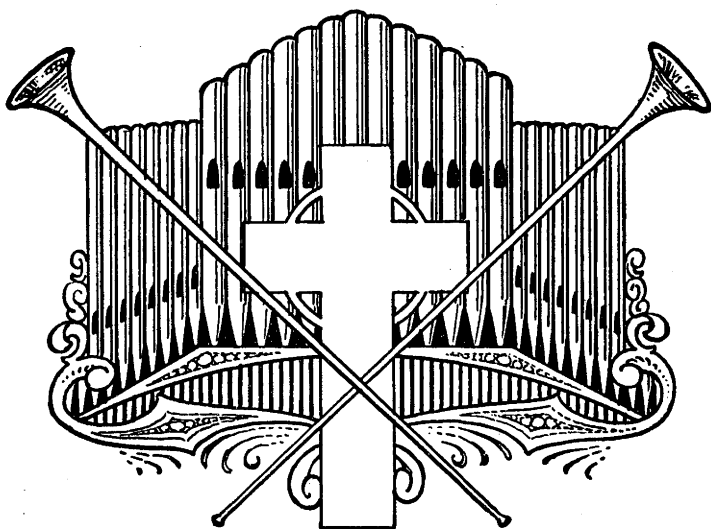

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH

SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- OCH KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN *BENGT CNATTINGIUS*, LINKÖPING, PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, KOMMINISTERN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÄSTHOLMEN, OCH MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STJÄRNORP

15 APRIL

FJÄRDE ÅRGÅNGEN

1929

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Kyrkklockor	44
— » — Den praktiska prästutbildningen	132
— » — Högmässa och kyrkoår	154
F. M. Allard: Predikan vid vespergudstjänst i Skara domkyrka den 15 aug. 1929	161
G. Aulén: Nya riktlinjer för arbetet inom Kyrkosångens Vänner	59
Y. Brilioth: Kyrkomötet i Örebro 1529	49
B. Cnattingius: Utställningen av kyrklig textilkonst	17
— » — Konst och liturgi	165
G. Herrlin: Vid friska vatten	130
H. Hägglund: Ett kapitel om predikans genesis	145
E. Liedgren: Glömda rikedomar	177
A. Malmberg: En predikosamling ur psalmvalssynpunkt	182
O. Mannström: Två morgonhymner från gamla kyrkan	12
C. A. Moberg: Den gregorianska sången i den romerska kyrkan	33
— » — Pius X och den kyrkliga musiken	71
— » — »Ny saklighet» inom nutida katolsk kyrkomusikalisk komposition	81
— » — Musikhistoriska lärdomar	104
G. Molis-Mellberg: Psalmboksfrågans behandling vid kyrkomötet i Finland	5
— » — Handboksfrågornas behandling vid senaste kyrkomötet i Finland	19
O. Olsson: Orgelspelets mästare	152
K. Peters: Sveriges första svenska kyrkohandbok	54, 65
— » — Dopritualet i 1529 års handbok	100
— » — Till prefationens musikaliska historia i Sverige	138
C. Rogberg: Schütz' Musikalische Exequien	10
A. Runbäck: Den unisona körens uppgifter vid högmässan	111
— » — Till frågan om högmässans inledning	167
S. Sjöberg: Erfarenheter från bruket av Koraler till Nya Psalmer	1
— » — Kyrkomusikernas lönefråga	77
M. Wöldike: Thomas Laub og Dansk kirkesang	41
D. Åhlén: Carl Lundell	97
— » — Bachfesten i Leipzig	120
— » — Kurt Thomas	158
W. Åhlén: Nutida orgelproblem	140

Redogörelser och större meddelanden.

	Sid.		Sid.
Om den rätta bönen	1	Nya orglar	32, 80, 128, 191
Bön vid kyrkosångsmöte	129	Händels Messias	16, 32
Bön vid kantors tillträde	129	Bachs julatorium	31, 48
Kyrkosångens Vänner	28, 62, 191	Schütz' Jesu sju ord på korset	80
Sveriges allmänna Organist- och Kan-		Matrikel över svenska kyrkomusici	94
torsförening	29, 125, 191	Sveriges äldsta kyrkoklocka	16
Sveriges Kyrkosångsförbund	30, 191	Vigeland dekorerar Lunds domkyrka?	16
400-års jubileet i Örebro	95	Öppna kyrkor	31
Körjubileer: Norrköpings S:t Olai	30	Klassisk orgelmusik	128, 160
Valdemarsviks kyrkokör	95	Prenumerationsanmälan	191
Karlskrona musikför	95	Danmark: Nordiskt körmöte	124
Kurser och möten: Möteskalender	80	Norge: Liturgisk nämnd	96
Lit.-kyrkomus. kurs i Skara	95, 141	Trondhjems domkyrka	96
D:o i Karlshamn	95, 127	Norges organistförening	160
D:o i Berg	126	Finland: De nya melodierna till psalm-	
Organistkurs i Uppsala	128	bokstillägget	9
Kyrkliga mötet i Stockholm	95	Kyrkomusikdagar i Helsingfors	14
Petrus de Dacia, ruinspel	142	Svensk sångfest i Jakobstad	16
Kyrkliga Frivilligkåren i Upsala	186	Åbo domkyrkas 700-årsfest	16, 96
Orgeldispositioner	88, 174, 185	Svenska kantor-organistför.	32

	Sid.		Sid.
<i>Tyskland: 17:e Bachfesten</i>	32, 120	<i>England: Evangeliska alliansen och</i>	
<i>2:a Schützfesten</i>	32	<i>engelska kyrkohandboken</i>	13

Recensionier.

A. Litteratur.

<i>H. Biedermann: Aktuelle Orgelbaufragen</i>	143	<i>R. v. Liliencron: Chorordnung</i>	92
<i>M. Björkquist: Den bundna och den fria kyrkan</i>	189	<i>G. Lizell: Den sv. högmässogudstj.</i> ...	154
<i>Bärenreiter-Jahrbuch 1929</i>	47	— » — <i>Vårt kyrkoår</i>	154
<i>C. F. Hennerberg: Orgelns byggnad</i> ...	25	<i>O. Mannström: Livsträdet</i>	189
<i>Jahrbuch für Liturgiewissenschaft</i>	190	<i>Der Musikant</i>	124
<i>A. Jonae: Öva dig i gudaktighet</i>	89	<i>Musik und Kirche</i> ..	47
<i>Julböcker: Julhelg för sv. hem</i>	188	<i>H. Olsén: Svenska kyrkomusici</i>	25
Linköpings stifts julbok	188	<i>Th. Peterson: Själens vägar</i>	190
Lunds stifts julbok	188	<i>G. Ramin: Gedanken zur Klärung des Orgelproblems</i>	140
Till hembygden	189	<i>Svenskt kyrkoliv i Finland</i>	90
<i>O. Larsson: Kyrkoideal</i>	92	<i>N. Söderblom: Luthers lilla katekes</i> ...	144
<i>E. Liedgren: Svensk psalmdiktning</i> ...	79	<i>E. Wellesz: Bysantinische Musik</i>	190
<i>K. Liesenberg: Der Einfluss der Liturgie</i>	165	<i>N. Zettergren: Svensk gudstjänstlital</i>	44
		<i>M. Åmark: Kyrkklockor</i>	44

B. Musik.

<i>A. Andréén: Svenska stamsånger</i>	123	<i>Th. Laub: Musik og Kirke, Dansk Kirkesang, Andelige sange</i>	(41), 90
<i>J. C. Bach: 44 Choräle</i>	176	<i>A. Lehtonen & J. Sundberg: Passionsvesper</i>	124
<i>J. Blennow: Körsånger</i>	27	<i>V. Lübeck: Weihnachtskantate</i>	143
<i>D. Buxtehude: Missa brevis</i>	79	<i>A. Mendelssohn: 6 Choralvorspiele</i> ...	176
<i>Dansk Org.-foren. Präludiesamling</i>	79	<i>G. Möllis-Mellberg: Vesper</i>	92
<i>C. H. Debois: Sonate D dur</i>	122	<i>W. A. Mozart: Dir, Seele des Weltalls</i>	123
<i>H. v. Eyken: Musikalischer Teil zu Liliencrons Chorordnung</i>	92	<i>M. Praetorius: Weihnachtslieder</i>	143
<i>I. Hannikainen: Vårt hemvist</i>	94	<i>N. L. Sagnér: Vid juletid</i>	93
<i>H. L. Hassler: Vier Psalmen</i>	27	<i>F. Schmidt: Celler Passion 1637</i>	48
— » — <i>Mein Lieb</i>	123	<i>H. Schütz: Musikalische Exequien</i>	10
<i>O. Jochum: Christ und die Welt</i>	143	— » — <i>Der 23 Psalm</i>	143
<i>P. Kickstat: Choralvorspiele</i>	176	— » — <i>Geistliche Konzerte</i>	143
<i>H. Klemetti: 11 andliga sånger</i>	123	<i>K. Straube: Alte Meister des Orgelspiels</i>	152
40 nya <i>koralförspel</i> , utg. av ärkestiftets organist förening	26, 47	<i>Ur kyrkokörernas repertoar I—II</i>	123
<i>A. Krieger: Arien</i>	143	<i>D. Vikander: Svenska skolkvartetten III</i>	93
<i>E. Kyander: Stilla är kvällen</i>	94		

In Memoriam.

<i>Lektor A. E. Friedlander</i>	13	<i>Kyrkoherde K. G. Hauffman</i>	24
---------------------------------------	----	--	----

Musikbilaga.

	Häfte		Häfte
<i>J. S. Bach: Pingsthymn</i>	4	<i>J. Kugelman — J. S. Bach: Dig skall</i>	1
— » — <i>Kom stilla död</i>	4	ditt <i>Sion sjunga</i>	1
— » — <i>Aftonpsalm</i>	4	<i>G. P. Palestrina: Hell, dag så ljus</i> ...	4

**Tidskrift för Kyrkomusik och
Svenskt Gudstjänstliv**

Redaktionens adress: *Stjärnorp*, Rt. 4 a
Postgiro 31495

Expeditionens adress: *Gleerups Förlag*,
Lund, Rt. 111
Postgiro 30843

Tidskriften utkommer med 1 nummer den
15 i varje månad. För juli—augustinumren
dubbelnummer den 1 augusti

Prenumerationspris: å posten; i bokhandeln
eller direkt från förlaget: kr. 4:50 pr år

Annonpris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer

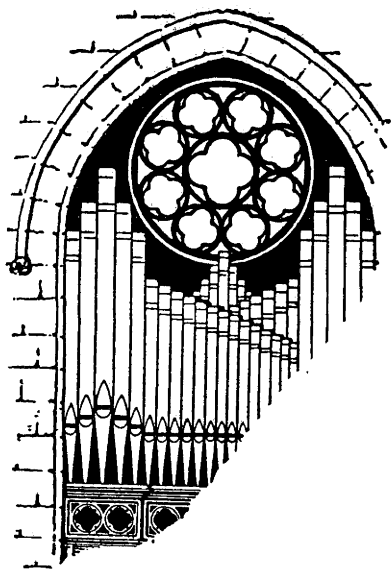
Detta nummer innehåller bl. a.:

Domprost Y. Brilioth, Lund: Kyrkomötet
i Örebro 1529. — Komminister K. Peters,
Hästholmen: Sveriges första svenska kyrko-
handbok. — Professor G. Aulén, Lund:
Nya riktlinjer för arbetet inom Kyrko-
sångens Vänner. — Kyrkosångens Vänners
Årsredogörelse. — Meddelanden.

Musikbilaga: G. P. Palestrina: Hell, dag så
ljus. — J. S. Bach: Kom, stilla död; Pingst-
hymn; Aftonpsalm.

Medföljer: Inbetalningskort.

Lediga tjänster se omslagets sid. VI.

Tonskönhet

och ett gediget omsorgs-
fullt utförande giva våra

K Y R K O O R G L A R

en rangplats inom mo-
dern orgelbyggnads-
konst

A. MÅRTENSSONS ORGELFABRIK
LUND

Centraltryckeriet

NOTSTICKERI

och tryckeri för

MUSIKALIER

alla slag.

Stockholm

Vasagatan 16 & 18 - Vid Centralstation och Spårvägens huvudlinjer

Från stiftten.

Stockholm: S:t Jacobs kyrka: Vid de orgelaftnar, som under hösten 1928 givits av kyrkans organist, musikkdirektör Waldemar Ahlén, hava följande tonsättningar för orgel kommit till utförande: 27 sept.: Georg Böhm: Christe, der du bist Tag und Licht, koral med variationer; J. S. Bach: Ich ruf' zu dir samt Jesu meine Freude, koralförspel; E. Sjögren: Legend, C; E. Bossi: Bön; S. Karg-Elert: Benediction; församlingssång: Sv. ps. 439. 11 okt.: Johann Bernhard Bach: Du Friedensfürst, Herr Jesu Christ, koral med variationer; J. S. Bach: Kommst du nun, Jesu, vom Himmel herunter; Liebster Jesu, wir sind hier; In dir ist Freude, koralförspel; L. Boellmann: Andantino; M. Reger: Benedictus; församlingssång: Sv. ps. 433: 1—3. 25 okt.: G. Frescobaldi: Adagio; okänd mästare: Aria da chiesa; J. S. Bach: Herr Jesu Christ, dich zu uns wend; Wer nur den lieben Gott lässt walten; Meine Seele erhebt den Herren, koralförspel; Max Reger: Canzone; C. Franck: Bön; församlingssång: 438: 1—4. 8 nov., till de hädangångnas minne: J. S. Bach: Fantasie, c; W. Fr. Bach: Largo; J. Brahms: O, wie selig seid ihr doch ihr Frommen; O, Gott, du frommer Gott; O, Welt, ich muss dich lassen, koralförspel; G. Hägg: Elegi; J. S. Svendsen: Andante funebre; församlingssång: Sv. ps. 486: 3, 5—7. 22 nov.: D. Zipoli: Elevazione; J. S. Bach: Durch Adams Fall ist ganz verderbt, O, Mensch, bewein dein Sünde gross; gregorianska melodier i form av orgelstycken, utarbetade av O. Olsson: O quot undis lacrimarum, Vexilla Regis

prodeunt, Veni Creator spiritus; E. Sjögren: Legend; A. Söderman: Offertorium (arr. för orgel av G. Hägg); församlingssång: 425: 5—6. 27 nov.: Orgelkonsert. Program: J. S. Bach: Toccata och Fuga, F; Sonata e moll: Adagio, Vivace, Andante, Un poco allegro; fem koralförspel: Schmücke dich, o, liebe Seele, Jesu meine Freude, Liebster Jesu wir sind hier, Wer nur den lieben Gott lässt walten, In dir ist Freude; Preludium och fuga G.

Linköpings stift: Domkyrkan: År 1929: Fastlagssöndag: J. Morén: Se, vi gå upp till Jerusalem; Arnold Mendelssohn: Fastlagshymn. 1 Bönd.: Palestrina: Agnus Dei; Morén: Var mig nådig. Palmsönd.: J. S. Bach: Jesu, Jesu, du är min. Långfred.: Vittoria: Mitt folk, vad har jag gjort dig? Hassler-Bach: O, huvud blodigt sårat. Påskd.: R. Darell: Påskhymn; påskvesper. Kristi himmelfärdsd.: I. Widéen: Till himlen gick min självän. 2 Bönd.: J. Morén: Mörker övertäcker folken; F. Schulz: Herre, till vem skola vi gå? Pingstd.: J. S. Bach: Pingsthymn. 4 Bönd.: J. S. Bach: Ditt namn, Jehova, vill jag sjunga; J. Morén: Given åt Herren ära och makt. Allhelgonad.: J. Morén: Vilken är den stora skaran; vid aftongudstjänst: J. S. Bach: Kantat 161: Komm, du süsse Todesstunde. 1:a i Adv.: Teschner: Hur skall jag kunna hälsa; Vogler: Hosianna. Juld.: ottan: I. Widéen: På krubbans strå; högm.: Lotscher: Ära vare Gud; J. Morén: Var kristrogen.

(Forts. sid. IV).

En liten bönbok,

ägnad dem som i Sveriges kyrka
förrätta prästerlig tjänst inför Gud

av

A. Adell och K. Peters

»Varje präst och varje kyrka borde
äga var sitt exemplar.»

F. M. A—d. i Östgöta Correspond.

Pris 1 kr.

GLEERUPS FÖRLAG

Från stiften (forts. från sid. III).

S:t Lars kyrka 1929: 1 Bönd.: J. Morén: Herre, var mig nådig. Långfred.: Hassler-Bach: O huvud, blodigt, sårat; O. Olsson: Nu dig tackar allt mitt hjärta. Påskd.: I. Widéen: Uppstånden är vår Herre Krist; H. Fryklöf: Påksång. Pingstd.: J. S. Bach: Pingsthymn. 4 Bönd.: A. Söderman: Loven och prisen Herren; V. Goller: Gud dig prisar vi. 1:a i Adv.: Franck: O, du min tröst; Vogler: Hosianna. Juld.: I. Widéen: Julnatten; J. Morén: Var kristtrogen fröjde sig.

Norrköpings S:t Olai: 1928: Nyårsd.: J. S. Bach: Nu kommen när och fjärran. Trettonded.: J. Morén: Statt upp, var ljus. Fastlagssönd.: H. Isaac: Din synd, o värld, besinna. Botd.: Palestrina: O Guds lamm. Marie Bebåd.: Den jord och hav tillbedja (gammal melodi). Palms.: Musikandakt: Mendelssohn: Leiden Christi (medverkande: jur. stud. Erik Axelsson, musikdirektör G. Ramsten). Långfred.: H. Cederwall: O Guds Lamm. Påskd.: Klein: Kläd dig i helighet; G. Schumann: Om jag än vandrade i dö-

dens dal. 2:a s. e. påsk: Konfirm.: J. Viberg: Den första nattvardsstunden. 3:e s. e. påsk: H. Cederwall: Nattvardshymn. 4 Bönd.: John Morén: Given åt Herren. Allhelgonad.: C. Lundell: Lid och umgäll. 1:a i Adv.: Palestrina: Hell dag så ljus; Vogler: Hosianna. Julbön: Pfannschmidt: Si natten flyr. Juld.: Bach: Av himlens höjd; Riedel: Två gammalböhmiska julvisor. Nyårsbön: S. Poppius: Bön.

Trands: Kyndelsmässod.: Kyrkosångsafton. Föredrag av kyrkoherde F. M. Allard: »En julotta på Paul Gerhardts tid». Körer: Praetorius: Det är en ros utsprungen; Olson: Den signade dag; Morén: Var kristtrogen fröjde sig; Riedel: Två gammalböhmiska julvisor; J. S. Bach: Dig fröjda, själ; Olsson: En stjärna gick på himlen fram.

Västerås stift: Kristine kyrka, Falun. 1928: Nyårsd.: M. Haydn: Nyårshymn. Trettonded.: M. Vulpius: Hedningar alle. Fastlagss.: Gud Fader, då han såg vår nöd. Botd.: Palestrina: O, gode Jesu. Palms. kyrkosångsafton: J. S. Bach: Schmücke dich, o liebe Seele; Ingengeri: Skåden, den rättfärdige förgås; J. S. Bach: O huvud, blodigt, sårat; C. Rogberg: O Guds lamm; F. Kiel: De, som så med tårar; J. F. Graun: Cavatina; Mendelssohn: Aria ur oratoriet Elias; E. Sjögren: Legend; M. Reger: Benedictus; Wennerberg: psalm 139; Widéen: Vi för korset ödmjukt falla; Söderman: Agnus Dei och Kyrie eleison. Långfred.: Bach: O huvud, blodigt, sårat. Påskd.: Vulpius: Påksång. 2 Bönd. Bach: Lär mig din rena lära. Himmelsfärdsd.: Widéen: Till himlen gick min själavän. Pingstd.: Bach: Pingsthymn. 4 Bönd.: C. Rogberg: Lovsång. Domss.: Mozart: Dagen kommer. Advs.: Vogler: Hosianna. Julkonserter: Anders Jobs: Juloratorium för kör, soloröster och orkester (medv.: medlemmar av sta-

(Forts. sid. VII).

O L O F H A M M A R B E R G

GRUNDAD 1847

ORGELFABRIK

TEL. 44 750

VILLA TONHEM

- HAGEN

- NYA VARVET

- GÖTEBORG

Tillverkar piporglar - Ombyggnader, rengöringar och
stämningar utföras - Förstklassigt arbete

Elektriska pumpar insätts

Tyst gång garanteras

Kyrkomötet i Örebro 1529.

NYARE FORSKNINGAR ha på ett genomgripande sätt reviderat den gamla bilden av den svenska reformationen. Där man tidigare såg endast det frigjorda gudsordets kamp mot påvedörets villfarelse och mörker, väl i providentiellt förbund med kungadörets maktkrav och penningebehov, måste man alltmer urskilja en långsam utveckling, där olika fraktioner och andliga typer brytas mot varandra, alltifrån den intransigent gammalkatolska till de radikala protestanterna bland Stockholms borgerskap. Sedan konungen på Västerås riksdag vunnit tillträde till kyrkans skattkammare, är hans inflytande på den kyrkliga utvecklingen snarast av dämpande och återhållande art gentemot de båda ytterlighetsgrupperna. Inga obetänkta nyheter borde få störa det likväl starkt hotade lugnet i landet. Denna kungamaktens ståndpunkt måste främja ett samarbete mellan de humanistiskt, »erasmiskt» orienterade gammaltroende, män som biskoparna Petrus Magni i Västerås och Magnus Sommar i Strängnäs — den förstnämnde är väl den mest utpräglade erasmianen inom episkopatet — och domprosten Sven i Skara samt å andra sidan den måttfulle, redan något åldrande ärkedjåknen i Uppsala Laurentius Andreæ och den sannolikt något otåligare Olavus Petri.

Det är samarbetet mellan medelvägens män (säkerligen med konungens stöd och under trycket av hans vilja), som satte frukt i Örebro provincialkoncilium d. 2—7 februari, vid kyndelsmässotid, år 1529. Jämte Västerås riksdag, vars kyrkopolitik det fullföljer, är Örebromötet en av de intressantaste händelserna i Sveriges reformationshistoria. Gärna skulle man vilja veta något om viljornas och anderiktningarnas samarbete och kamp, om de motiv, som dikterade besluten. Vi hänvisas här till vanskliga gissningar och kombinationer på grundvalen av ett knapphändigt material. Mötesbeslutet upptar, om ingressen och underskrifterna medräknas, ej fullt fem sidor i samlingen av »Svenska riksdagsakter» — de egentliga stadgandena uppta knappast tre sidor. Vad som genast faller i ögonen, är den konservativa anda, som här tar sig uttryck. Redan sammansättningen ger detta vid handen. Det är det medeltida provincialkonciliet, som vi åter se i funktion, under ledning av ärkestolens representant, ärkedjåknen Laurentius Andreæ, — som visserligen också råkar vara »högh-

mechtig förstes konung Götzstaffs fulmyndige sändebodh». Man erinras om huru också förr under oroliga tider, då den allmänneliga kyrkans enhet syntes hotad såsom under den stora schismens tid, provincialkonciliet spelat en större roll än annars. Nu var väl läget än allvarligare. Men månne någon av konciliets medlemmar verkligen räknade med möjligheten, att den västerländska kyrkans enhet var definitivt sprängd? Biskopsstolar, domkapitel och stiftsprästerskap hade som vanligt sina ombud — endast Åbo stift saknade helt representanter. Tiggarrordnarna, redan delvis stadda i upplösning, hade skickat ombud. De gamla landsklostren av cistercienserorden, som vid medeltidens slut synas ha fört en enbart vegeterande tillvaro, hade man icke ansett det lönt att ta med. Däremot hade från Vadstena generalkonfessorn infunnit sig med två bröder — det är typiskt för lägets oklarhet, att dessa synas ha trott, att kallelsen gällde ett koncilium mot lutheranerna. De återvände »perturbati», förvirrade, står det i Vadstenadiariet.

Den konservativa andan präglar också mötesbeslutet. I väsentliga delar utgör det ett utförande av Västerås riksdags beslut om att Guds ord skulle rent och klart predikas. Det går knappast på någon punkt utöver recessens och ordinantians ståndpunkt. Någon aktiv opposition mot den gamla kyrkans ordning förekommer här endast i mycket ringa utsträckning. Det är egentligen endast några kyrkorättsliga bestämmelser, som göra intrång i »påvens lag»: direkt nämnes denna ifråga om bestämmelserna om förbjudna led, där »the, ther tilskickade äre», må kunna dispensera — »doch förvarat, at man undflyr förarghelse thet betste man kan». Likaså innebära begränsningen av helgdagarna samt klosterfolkets underordnande under biskoparna vissa, om ock ganska varsamma ingrepp i den gamla kyrkans ordning. Bestämmelserna om penitentiariens myndighet ifråga om uppenbar skrift behöver till sin ordalydelse icke innebära något intrång i den påvliga myndigheten. Att denna f. n. icke utövades inom Sverige måste varit klart för alla deltagare, men sannolikt ha endast ett fåtal räknat med att detta tillstånd icke skulle vara övergående.

I övrigt innehåller beslutet knappast något, som icke måste stämma även med en principiellt påvetrogen erasmians uppfattning. Den vackra, i många avseenden uppbyggliga tolkning av varjehanda kyrkoceremonier, som upptages i beslutets senare del, skulle säkert i allt väsentligt ha underskrivits av Erasmus — om han ansett det opportunt. Det gäller vigvattnet, som icke har någon makt att borttaga synder, men är en påminnelse om »at vi äre döpte och stenkte medh Christi blodh», det gäller beläten, palmsöndagens kvistar, smörjelse, kyrkoinvigning, faste- och helgdagar, långfredagens och påsk-

dagens säregna ceremonier, det gäller slutligen pilgrimsresorna, som helst borde upphöra, såframt icke »pelegrimsresan sker för en godh lerdoms skul och icke för nogher besynnerligh Gudz tieniste eller aflatz skul, then man i al rum ofverkomma kan, effter thet Gudh är så wel i thet ena rummet som thet andra». Här var säkert Petrus Magni av hjärtat med — det var nu snart tolv år, sedan han från Birgittas hus i Rom skrivit till sina bröder i Vadstena, att han funnit avlat vara en »lösghjord grund».

Någon radikalism präglar heller ingalunda bestämmelserna om gudstjänstens förrättande. Dessa utgöra egentligen en tillämpning av Västeråsbesluten om att Guds ord skulle rent och klart predikas¹. Tolkeningen av dessa är emellertid av den största betydelse för uppfattningen av det gudstjänstskick, som varit rådande vid tiden för mötet och under de närmaste åren därefter. Det gäller egentligen två punkter i konciliets beslut. Den första fastslår biskoparnas skyldighet att övervaka, att ordet verkligen blev förkunnat i kyrkorna, och att vidtaga åtgärder för den prästerliga bildningens höjande: »... epter vi vete och bekenne oss alla af vordt embete plichtoga vara til at förkunna, uthspridha och fremia Gudz ord, samtyckie vi och vilie thet så bestella, at thet skal kring om alt riket och vedh alla kyrkior, bådhe domkyrkior och andra rent och oförmängdt predikat varda, och skole vi biscopene hafva gran tillsyn medh våra soknaprester hvar i sitt sticht, at the thet så göra skole sielfve eller genom en annan, then i scrifftene förstonden är, vidh theras geld til mistande, och skole bestellat, at vidh våra domkyrkior skal ju åt minsto hallas en lectio om daghen i then helga scriffth medh godh och rettsinnig uthtydelse, ther ey allenast the som vidh domkyrkiorne äre, utan och jemvel the clerker, som på bygdene äre, mågha tilsökia och i Gudz ord lärde varda. Thet samma skal och ske i alla skolastughur, at ther skal hvar dagh en lectio hafvas i then helga scriffth» (denna skall också besökas av korpräster och tidegården så ställas, att de få tid därtill). I sammanhang härmed stå bestämmelserna, att djäknarna skola läsa det nya Testamentet på latin, och att lärda män skola sättas som präster i städerna, så att lantpräster skulle kunna få undervisning av dem.

Denna »dagliga lectio» i den Heliga Skrift, som skulle hållas vid domkyrkorna, har tydligen icke haft någonting med mässan att göra.

¹ I inledningen till Olavus Petri's handbok av 1529 heter det, »at j thet Concilio som nw j år stood j Örebro wardt noghot handlat ther om at döpelsen wel motte skee på Swensko / och at noghon vnderuisning skulle vtgå för thet siuka folk skul som begiära theras redho til theras död» (Samlade skrifter II, s. 315), och detta anföres som motiv till handbokens utgivande. Själva mötesbeslutet innehåller emellertid intet härom.

Den har varit en fristående akt, som sannolikt mer haft karaktären av en föreläsning än av en gudstjänst. Möjligen kan den ha haft något samband med officiet, åtminstone så till vida som dettas bibellektioner kunna ha blivit föremål för utläggning. Detta måste åtminstone ha legat nära till hands, då man särskilt tänkt sig korprästerna som åhörare. Det förefaller, som om dessa därjämte skulle besöka bibellektionen i skolan — det var ej heller så onaturligt, då de i regel ganska nyligen själva varit djäknar och som sådana börjat sin kor-tjänstgöring.

I anslutning till dessa bestämmelser, som ha avseende endast på domkyrkor och städer med skolor, står föreskriften, att i städer, där kloster finnes, skulle predikan hållas i bykyrkan på förmiddagen och i klosterkyrkan på eftermiddagen (»och skole predikarene icke inbyrdes beskriya hvar annan af predikastolen»). Härtill skulle vissa reflexioner kunna knytas. Det synes mig tämligen klart, att bykyrkans predikan ingått i högmässan. Sannolikt skulle klosterkyrkans predikan anknytas till vespern. Men svårigen kan man antaga, att icke också klosterbröderna haft sin söndagsmessa — och därifrån kunde de väl svårigen förmås att avstå, så länge klostret överhuvud ägde bestånd. Men denna måste alltså ha hållits utan predikan. På denna punkt skulle alltså den hittills allmänt antagna principen, att mäs-sa endast borde få hållas efter predikan, vara åsidosatt.

Den andra huvudpunkten i Örebrobeslutets bestämmelse om gudstjänsten har en vidare räckvidd. Det heter här: »Item skole förtäld varda i alla predikan Fadher vår, Credo och Ave Maria för ungt och enfaldigt folk skul och tiyo Gudz bodhord ena reso eller två i månadhen, och skole the hafva ens åkallan i begynnelsen på predikanen och ens beslutning». Anknytningen till de krav på folkundervisning, som egentligen på medeltiden aldrig i princip uppgivits och som gå igen i flera synodalstatut, är här påtaglig. Men vilken predikan är det, som här avses och där detta pedagogiska moment skall inrymmas?

Det kan icke vara den dagliga skriftlektionen i domkyrkorna¹. Den var icke avsedd för så »ungt och enfaldigt folk», att där upprepandet av det allra enklaste kateketiska materialet kan ha varit på sin plats. Likaså ger det föreskrivna antalet gånger i månaden, som dessa stycken skulle upprepas, vid handen, att man har en söndaglig, icke en daglig gudstjänst i sikte.

I sin uppsats »Kulturreformproblemet i den svenska reformationen» (i *Historisk tidskrift* 1917, s. 5) antager *K. B. Westman*, att en särskild predikogudstjänst inrättats före mässan, och att de föreskrivna be-

¹ Härmed berättigas min tidigare framställning av denna sak, i »Nattvarden i evangeliskt gudstjänstliv», s. 392.

gynnelse- och avslutningsformlerna haft sin plats i denna. Det synes mig emellertid mer än tvivelaktigt, om någon sådan överhuvud förekommit. Antagandet av en dylik, som kommit att ingå i den gängse uppfattningen av gudstjänstens anordning under den svenska reformationens äldre stadium, bygger i själva verket endast på Olavus Petri's ord (i »Orsack hwar före messan böör vara på thet tungomål som then menighe man forstondelighit är», Samlade skrifter, II: 403): »Ey skal heller messan hallas vtan predican är gongen fore». Men hur än detta uttalande bör tolkas, kan det icke visas, att det föranlett anordnandet av särskilda predikogudstjänster före mässan, det står alltför isolerat för att ensamt kunna uppbära en sådan slutsats. Allra minst kan därav slutas, hur fäderna i Örebro tänkt sig gudstjänsten ordnad. Då det icke direkt framgår av Örebrobeslutet, att en särskild predikogudstjänst skulle inrättas, är det fullkomligt obefogat att låta detta avse en dylik, om vars existens vi ej veta mer, än att Olavus Petri *möjligen* i en två år senare utgiven skrift hänsyftat därpå (om den också aldrig blivit inrättad). Den predikan, som Örebrofäderna avsett, kan därför icke ha varit någon annan än den, som vid tiden för konciliet brukade förekomma, nämligen i den latinska mässan. Härigenom blir också sammanhanget både med medeltida praxis och »Een lijten postilla» av 1530 tydligt. *Credo*, Fader vår och dekalogen hörde till de moment, som brukade ingå i den till predikan anslutna *confiteor*-akt på folkspråket, som i Tyskland gick under namnet »offene Schuld». En dylik har säkert brukat förekomma även i Sverige, då predikan hölls i mässan, vare sig dennas plats var före — vilket torde vara det sannolika — eller efter mässans *Credo*. Denna »offene Schuld» har nu sin direkta fortsättning i »Een lijten postilla». I denna ingår nämligen dels ett formulär för predikans början, dels för dess avslutning — alltså i anslutning till Örebrokonciliets bestämmelse — och till avslutningen anknytas just de kateketiska moment, som här omnämnas, nämligen dekalogen, tron, Fader vår och »then engelska helsan» (*Ave Maria*).

En reformerad latinsk mässa, med regelbunden predikan och en om också torftig folkundervisning, detta är den gudstjänstform, som Örebrokonciliet haft i sikte. Det var den enda, som på denna tidpunkt utan alltför mycket buller kunde allmännare genomföras — och buller ville konungen framför allt undvika. En sådan stod säkert också ganska väl tillsammans även med de konservativa reformisternas uppfattning. För att användas av »enfaldiga klerker» i den latinska högmässan var det också, som Olavus Petri skrev »Een lijten postilla» — hur föga än denna gudstjänstform stod i överensstämmelse med hans eget ideal.

Yngve Brilioth.

Sveriges första svenska kyrkohandbok.

Ett 400-årsminne.

I.

BYGGA UPP, ej riva neder / är en kristens plikt och heder.» Dessa rader av Wallin torde vara det bästa tänkbara motto över Olavus Petris reformatoriska gärning, sådan han själv såg den. Det är, som om man i dem hörde en återklang av reformatorns egna ord: »Det är ej stor konst att straffa och nederbryta, ty det kan ock en turk eller hedning göra; men det är konst att slå ned det, som orätt är, och med skäl och förstånd upprätta det igen, som rätt och sant är» (cit. efter Berggren, Ol. Petris reform. grundtankar, s. 76). Att han själv kände som sin förnämsta uppgift att bygga upp det svenska kyrkolivet på Guds Ords fasta grund, därom torde icke kunna vara något tvivel. Att han först måste riva ned mycket av det gamla kyrkoskicket, är lika obestriddigt. Men han rev aldrig ned för nöjet att skövla. Endast vad han fann nödvändigt måste bort, för att det nya skulle kunna resa sig, ville han undanskaffa. Även i sina negationer drevs han av ett positivt intresse. Hans lust var att bygga upp. Det är hans storhet.

Ingen borde vilja förneka det redliga uppsåt och det samvetsgranna, jag skulle vilja säga samvetsbundna nit, med vilket han gick till sitt tvungna nedrivnings- och sitt villiga uppbyggningsarbete. Däremot kunna självfallet högst olika meningar råda om, huruvida han verkligen lyckades finna den rätta medelvägen, när det gällde att ersätta gammalt med nytt. Detta torde gälla allra mest om den kanske ömtåligaste och svåraste uppgiften, som förelåg honom vid hans reformatoriska verksamhet, det liturgiska nydanandet. Redan de bästa strävandena inom hans egen samtid — representerade av t. ex. hans egen broder, Sveriges förste evangeliske ärkebiskop, Laurentius Petri — ställde sig ganska kritiska mot åtskilligt i hans liturgiska författarskap. Därom vittna tydligt de många medgivandena åt en äldre praxis, som givas i 1571 års kyrkoordning. Att dennas författare — den äldre ärkebiskopen — icke gjorde dessa medgivanden nödd och tvungen, torde man lätt kunna övertyga sig om genom hans nyligen återfunna och utgivna skrift »De officiis»¹, som förvisso kan anses som det mognaste alster på det liturgiska området, som det svenska reformationsårhundradet frambringat. Denna skrift — författad som den är av den man, som under den Svenska Kyrkans bekymmersammaste halvsekel stått som hennes andliga överhuvud och ledare — borde vara ett ytterst

¹ Sveriges första evangeliska gudstjänstordning, utgiven av Nat. Fransén, Stockholm 1927.

välgörande studium för envar, som anser varje avvikelse åt höger från den uppfattning i liturgiska ting, som representeras av Olavus Petri, som ett avsteg från den rena evangeliska läran.

Man må emellertid bedöma Olavus Petris reformatoriska arbete huru som helst, faktum kvarstår, att Olavus Petri under alla förhållanden måste betraktas som det svenska gudstjänstskickets nydanare. Den som vill göra rättvisa åt honom i detta stycke, måste komma ihåg de stora svårigheter, han hade att övervinna, samt att det alltid är lättare att efteråt kritisera än själv göra något bättre. När i det följande en del av Olavus Petris liturgiska reformverksamhet skall upptagas till skärskådande, är det därför icke för att påpeka fel och brister i hans arbete, ehuru detta naturligtvis icke kan undvikas. Men det är ej heller för att över Olavus Petri såsom liturgisk reformator skriva ett äreminne av den okritiska typ, som ej är så sällsynt, då det gäller att framhålla reformationens välsignelser. Avsikten med dessa rader är fastmera blott att söka klargöra de ledande grundsatser, efter vilka Olavus Petri verkställt sin bearbetning och försvenskning av den medeltida gudstjänstbok, som plägar gå under namnet »manuale» eller »rituale».

Det medeltida manualet motsvarade icke vår nuvarande kyrkohandbok utan endast ungefär en tredjedel därav. Kyrkohandbokens båda första kapitel — om den allmänna gudstjänsten och kyrkobönerna — återfinnas under medeltiden i missalet och breviariet. Kapitlet om konfirmationen samt de sista kapitlen (om kyrko-, biskops- och prästvigning) motsvarades under medeltiden av en särskild liturgisk bok — pontificalet — som innehöll ritualen för de för biskopen reserverade handlingarna. Det medeltida manualet innehöll sålunda endast formulären för vad vi nu bruka kalla de prästerliga förrättningar ute i församlingen, såsom dop, vigsel, jordfästning m. m. Sveriges första svenska handbok följer på denna punkt den medeltida traditionen; först 1614 infogas mässan i handboken, och icke förrän 1811 införs ritualen för de biskopliga funktionerna. Det är sålunda endast Olavus Petris liturgiska nydaningsverk, i den mån det har avseende på de prästerliga förrättningar, som i det följande kommer att beaktas.

Den *yttre* anledningen till utgivandet av trycket av Sveriges första svenska handbok¹ blev det i februari 1529 hållna kyrkomötet i Örebro. Om detta betydelsefulla koncilium skall här icke ordas, då en särskild artikel av annan författare ägnats däråt i detta tidskriftshäfte. Vi

¹ 1529 års Handbok är senast omtryckt i Olavus Petris Samlade skrifter, Upsala 1914 ff., del II. Tidigare har den (med historisk kommentar) utgivits av O. Quensel i hans Bidrag till svenska liturgiens historia I, Upsala 1890. Ett avtryck finnes även hos Troil, Skrifter och handlingar til uplysning i svenska kyrko- och reformationshistorien, del III, Upsala 1791.

nöja oss med att konstatera, att Olavus Petri själv i förordet till handboken som huvudorsaken till dess utgivande anger, »at j thet Concilio som nw j år stood j Örebro wardt noghot handlat ther om at döpelsen wel motte skee på Swensko / och at noghon vnderuisning skulle vthgå för thet siuka folk skul som begiära theras redho til theras dödh / ath thet enfoldigha clerekrij motte haffua noghon rettilse huru the them som liggia på theras sottaseng lära skole / Aff thesse tw stycke som j Concilio forhandlat woro / haffuer iach taghit tilfelle och vthsat flere stycke». (Ol. Petri, Saml. Skrifter II: 315). Blott må härtill anmärkas, att i det den 7 februari dagtecknade mötesbeslutet intet finnes antecknat härom. Mötet har tydligen icke fäst någon större vikt vid dessa önskemål. Man torde sålunda kunna hålla för troligt, att det varit mera i förbigående, som ärendet vidrörts vid mötet. Icke osannolikt är väl, att det varit Olavus Petri, som själv fört saken på tal. Vare härmed huru som helst, för Olavus Petri blev den omständigheten, att mötet vidrört frågan, en kärkommen anledning — icke att utarbета en ny handbok på svenska — men att utge den handbok, som han tydligen redan hade färdig. På så sätt kunde hans rent privata företag få någon liten smula officiell karaktär. Att handboken verkligen redan före mötet måste ha varit åtminstone i huvudsak färdig, framgår av det faktum, att tryckningen är avslutad redan den 28 april samma år. Detta säger ock Olavus Petri själv i »beslwtningen», där det heter: »Och än thå wij her j Stocholm warde annerledhes berychtadhe / så må doch huar en förstondigh menniskia som thenna handbook läsandes eller hörendes warder förståå om wij j thenne saker som her föregiffuas handle Christeliga eller ey när wij sacrament och annor stycke driffue widh thet sett som her är vthsatt» (a. a. s. 367). Handboken (eller i varje fall delar därav) har alltså varit i bruk i Stockholm, redan innan den trycktes, att döma av orden i »beslutningen» till och med längre tid, eftersom ryktet därom tydligen hunnit sprida sig och väcka anstöt. Man förstår väl, om Olavus Petri var angelägen att få Örebromötets auktoritet bakom sitt försök.

Materialet för ett studium av den medeltida bakgrunden för Olavus Petris handboksarbete är jämförelsevis lättillgängligt, då samtliga till vår tid bevarade, tryckta medeltidsmanualer äro utgivna i nytryck. De äro till antalet tre, nämligen: 1) M. Upsalense, sannolikt tryckt i Stockholm omkring år 1487, utgivet av I. Collijn (Upsala 1918). 2) M. Aboense, tryckt 1522. 3) M. Lincopense, tryckt i Söderköping 1525. Dessa båda senare äro utgivna av tysken J. Freisen (Paderborn 1904). Freisen har till sin upplaga fogat ett nytryck även av Skarastiftets formulär för några av de viktigaste prästerliga förrättningarna, vilka för prästernas bekvämlighets skull intagits i Breviarium Scarense.

För ett mera ingående studium av den medeltida traditionen på denna punkt vore givetvis detta material synnerligen knapphändigt. Stora delar av den medeltida svenska kyrkan äro ju icke representerade. För vårt vidkommande åter vore ett enda medeltidsmanuale tillräckligt, ty ehuru det icke torde finnas tvenne medeltida manualen, som översensstämma med varandra i alla detaljer, så uppvisa dock de flesta beträffande huvudsakerna i regel någorlunda enhetlighet.

Innan vi gå vidare, måste vi kasta en blick på innehållet i våra medeltidsmanualen. De vanliga formulären voro följande:

1) Exorcismus salis et aque, för vigningen av det med salt blandade vigvattnet.

2) Benedictio ignis in sabbato sancto, för vigningen av den på påskaftonen nytända elden ¹.

3) Benedictio fontis in vigilia pasce, för dopvattnets vining omedelbart före mässan på påskaftonen.

4) Benedictio cibariorum, för vining vid påsken av kött och annan under fastan förbjuden mat.

5) Ordo qualiter cathezisetur infantes, d. v. s. barndopsformuläret.

6) Ordo ad faciendum sponsalia, eller vigsselformuläret. Härtill sluter sig Benedictio thalami eller brudhusvälsignelsen.

7) Ordo ad visitandum infirmum, ordningen vid sjukbesök.

8) Unctio infirmorum, d. v. s. sista smörjelsen.

9) Commendatio anime, förböner för den döde, »cum egressa fuerit anima de corpore». Dessa böner torde närmast varit avsedda för sorgehuset. (Manuale Lincopense har tvenne formulär för commendatio anime, av vilka det å sid. 125 (Freisens uppl.) trots överskriften torde vara att anse som »commendatio anime in articulo mortis» och sålunda avsedd att läsas under döds kampen, jämför Rituale Romanum, Tit. V, cap. 7).

¹ Det torde säkerligen vara denna ceremoni, som närmast avses i det av Rodhe, Svenskt gudstjänstliv, s. 436, anförda citatet ur 1571 års Kyrkoordning, när elden där nämnes. Rodhe låter hela stället syfta på kyrkoinvigningen. Sannolikare är väl, att stället, trots den plats det kommit att intaga, har en mera allmän syftning och tar hänsyn till benediktionerna i allmänhet. Vattnet torde sålunda avse vigvattnet i allmänhet, oljan den hel. smörjelsen, som användes t. ex. vid dop och sista smörjelsen lika väl som vid kyrkoinvigning; vigt salt kom ju till användning vid en mängd tillfällen, t. ex. till blandning med vigvattnet, vid dopet, som medel mot ögonsjukdomar; askan åsyftar väl den askonsdag vigda askan, kvistarna de på palmsöndagen vigda palmkvistarna. Det är väl troligare, att Laur. Petri här polemiserar mot missbruk, som praktiskt taget alla årligen fingo vara med om, än att han skulle med den åsyftade uppräknings blott avse att lämna en förteckning över de vid kyrkoinvigningen förekommande ceremonierna, som dock de flesta väl aldrig någonsin fingo se. Genom denna allmännare tolkning av Kyrkoordningens text får också »elden», som Rodhe icke kan tyda, sin fullt naturliga förklaring.

10) Vigilie mortuorum, dödsofficiet, vartill dödsmissan anslöt sig.

11) Ordo sepulture, begravningsritualet.

Ur detta material var det sålunda, som en svensk evangelisk handbok skulle danas. Man behöver icke mycket studera de medeltida formulären för att förstå uppgiftens vansklighet.

Fyra grundsatser kunna tydligt skönjas — och angivas för övrigt mer eller mindre tydligt i förordet — vid detta första försök att förvandla det medeltida manualen till en evangelisk handbok.

1) I stället för latinet brukas överallt »thet tungomåål som oss allom förstondelighit är». Mot denna princip torde intet vara att invända. Däremot synes Olavus Petri onekligen komma in på ganska underliga och oevangeliska tankebanor, när han till försvar för sitt åtgörande i detta stycke antyder, att dopets verkan skulle vara mindre, om det för rättades på latin. Han säger nämligen härom följande ganska underliga ord, som man knappast väntat ur hans mun: »Epter man haffuer så oförnuffteligha farit her medh (d. v. s. brukat latin, som folket icke förstått, i stället för svenska) är nogh befruchtandes at gudh haffuer och lätet så fruchtene komma ther aff / Thet synes lititt påå barnet när thet vpuexer at thet haffuer fåå gudz nådh j dopet til at föra jtt gott leffuerne / ja såsom wij haffwe bidhit til / så haffuer och barnet fåå nådena til / som och synes wel på fruchtene» (O. P. II: 314). Att ett yttrande av Luther torde ha inspirerat Olavus Petri till dessa ord, förbättrar knappast saken.

2) De gamla handböckerna innehöllo många stycken, som voro »twerdt emoot gudz ordh / som huar och en forstondigh menniskia wel merkia kan then them wel öffueruäggha wil epter scrifftenne/». Allt sådant mot den evangeliska sanningen stridande har noga utrensats »på thet at här epter motte noghot redeligare tilgå än här til skeedt är». — Dessa äro de båda huvudprinciperna.

3) En stark förkortning av de ofta onekligen oskäligt uttänjda medeltida formulären har eftersträfvats. »Ey haffuer iagh heller satt så munga böner som then latiniska (handboken) jnneholler / huilkit mich ey heller syntes skola göras behooff / För ty gudh seer icke epter mong ordh» (a. a. s. 315).

4) Hela handboken bär prägeln av — man är nästan frestad att säga vanställes av — Olavus Petris pedagogiska nit. Ideligen möter man hans långa, enformiga allokutioner, som visserligen vittna om stor välmening men om föga liturgisk smak. Det är icke bara de sjuka, han unnar »noghon vnderuisning». Han unnar fastmer ingen att vid något tillfälle, vilket det än vara må, undkomma den. För att »thet enfoldigha clerekrij» måtte vid all denna undervisning »haffua noghon rettilse», har handboken i betänklig grad fått karaktären av postilla.

Överallt där Olavus Petri funnit dessa principer tillåta det, har han förfarit relativt konservativt. Detta gäller i synnerhet beträffande en del ceremonier. Han säger själv härom: »Så haffwer iach och j thenne minne handboock lätit bestå j thet nesta Ceremonier eller brukningar som haffua her til warit holdna / the j sich sielfue icke haffua warit emoot gudz ordh / Doch nidherlagdt misbrukit som j förberörda Concilio beleeffuat war / epter then läghligheet her är j landet / ther folkit ganska litit haffuer her til dagx hördt aff gudz ordh» (a. a. s. 316). Sin principiella ställning till ceremonierna anger han med dessa ord beträffande dopceremonierna: »Hwilke Ceremonier meera äre dopene til een prydnung än til nogher besynnerlig krafft / för ty dopet j sigh sielft är lika gott / än thå at sådana Ceremonier intit wore ther medh» (ibm.).

Att Olavus Petri själv dock funnit sin handbok nästan alltför konservativ i dessa stycken, ehuru han är fullt på det klara med att intet skriftvidrigt bibehållits, synes framgå av följande yttrande i slutet av företalet: »Och ther medh setter iach nw tesse Swenske handboock j hwar och eens Christen menniskies wilkor ath hon måå tagha här aff hwad henne tyckes / ingen nödhgar iach här til / Men thet törss iach wel seya ath thetta iach här föregiffuit haffuer skal better bliffua beståndandes medh scrifftenne än then Latiniske handboock / än thå iach mong stycke haffuer her tillätit för theres skul som swage äre / them man elles wel motte haffua lätit bliffua til baka» (a. a. s. 317).

(Svårigheterna i den uppgift, som mötte Olavus Petri, ha redan blivit antydda. Här må blott ytterligare tilläggas, att han denna gång var tvungen att i sin reformatoriska verksamhet gå självständiga vägar. Annars var ju Olavus Petri, naturligt nog, van att se åt Tyskland. T. o. m. i handboks-företalet kunna en del paralleller från Luther påvisas. Men när det gällde bearbetningen av de särskilda ritualen, svek honom Tyskland. Blott för dopritualet fann han där hjälp i Luthers Taufbüchlein av år 1523. I övrigt måste han gå sin egen väg.

(Forts.)

Knut Peters.

Nya riktlinjer för arbetet inom Kyrkosångens Vänner.

VID CENTRALKOMMITTÉNS årssammanträde i Stockholm sistlidne januari månad var det *en* fråga, som mer än någon annan lade beslag på tiden och fångade intresset. Det var frågan om en föreslagen rekonstruktion av K.S.V:s arbetsuppgift och arbetsorganisation. Den livliga, instruktiva och uppslagsrika diskussionen i detta ärende gav nogsamt vid handen, att det förslag, som väckts, tillmöteskom vitt utbredda önskningar. Man var tydligen på det klara med, att

en del av de frågor, som under gångna tider mest sysselsatt föreningen, icke ägde fullt samma aktualitet som förr, men att andra arbetsuppgifter klappade hårt på dörren, och man deltog därför med iver — för att icke säga med entusiasm — i försöket att draga upp nya arbetslinjer.

Utan tvivel har K.S.V:s arbete redan under de senaste åren, åtminstone flerstädes i landet, undergått en viss förskjutning. Föreningens hittills ojämförligt viktigaste insats har gällt koralmusiken. Denna stod vid föreningens tillblivelse helt och hållet i förgrunden. Förnämliga krafter inom K.S.V. ha utfört ett högst betydande, målmedvetet och energiskt arbete genom den av K.S.V. utgivna koralboken och på annat sätt. Man har under koralboksarbetets period dragit i härnad för att våra gamla koraler måtte framträda i skönast möjliga dräkt, och man har på samma gång gjort vakttjänst mot de mindervärdiga melodiernas intåg i våra koralböcker. Allt detta arbete har väl icke medfört så stora resultat, som K.S.V. skulle önskat, men det har å andra sidan icke varit resultatlöst. Sedan vi nu emellertid fått en ny, auktoriserad koralbok för svenska kyrkan, har koralboksarbetet förts fram till åtminstone en *relativ* avslutning. Det finnes visserligen fortfarande anledning både till ett på framtiden inriktat arbete och till en vakttjänst av den art, K.S.V. hittills bestritt, men koralarbetet har givetvis icke *samma* aktualitet, som det hade under tiden för pågående koralboksrevision.

Sedan gammalt har K.S.V. också intresserat sig för den kyrkliga körsången. Här har läget under senare tid i så måtto förändrats, som ju numera särskilda kyrkosångsförbund, glädjande nog, spänna över vida trakter av vårt land. Likaså är det en given sak, att en förening, som kallar sig *kyrkosångens vänner*, icke gärna kunnat förbise den viktiga sida av kyrkosång, som representeras av gudstjänstens liturgiska musik. Särskilt på sista tiden har man på olika håll inom föreningen tagit till orda i liturgiskt-musikaliska frågor, ordnat kurser, i vilka liturgiska övningar för präster ingått vid sidan av övningar i orgelspel för organister o. s. v. Mycket har de sista årtiondena åtgjorts för gudstjänstens liturgiska sida. Men det är uppenbart, att ännu mycket återstår att göra och att det liturgiska och liturgiskt-musikaliska arbetet ännu icke hunnit fram till samma relativa avslutning som koralboksarbetet.

Vid centralkommitténs årsmöte i Stockholm enade man sig om att det fortsatta arbetet inom K.S.V. skulle fördelas på fyra sektioner: 1) sektionen för koral- och körsång samt orgelspel; 2) sektionen för liturgik; 3) sektionen för homiletik; 4) sektionen för kyrkans skrud och prydnad.

Detta program betyder både en utvidgning och en konsolidering av K.S.V:s tidigare arbetsuppgift. En dylik utvidgning syntes emellertid de delegerade vara av nöden för att föreningen skulle kunna få möjlighet att göra sin insats till befrämjande av det svenska gudstjänstlivet. Det nya utvidgade programmet har vuxit fram direkt ur de äldre arbetsuppgifterna, och det har på samma gång utgestaltats med hänsyn till den genom de senaste decenniernas arbete väsentligt förändrade situationen.

Den första sektionen skulle framför allt inrikta sig på det, som alltifrån början varit K.S.V:s huvudintresse: koralfrågan — låt vara, att revisionsarbetet här kommit till en relativ vilopunkt, så intar icke desto mindre koralfrågan nu som förut sin rangplats bland det gudstjänstliga livets många olika frågor. Sektionen skulle dessutom ha sin uppmärksamhet riktad såväl på den kyrkliga körsången som på orgelspelet — meningen vore särskilt, att man här skulle söka samarbete med kyrkosångsförbunden samt med organist- och kantorsföreningarna. — Att de liturgiska frågorna — närmast naturligtvis de liturgisk-musikaliska, men i sammanhang därmed också de liturgiska överhuvud — blivit lagda under en särskild sektion, beror på den ökade aktualitet, dessa frågor fått under senare tid och alltjämt äga.

Något förslag om att upprätta en speciell homiletisk sektion ingick icke i det förslag, som framlades vid centralkommitténs sammanträde. Denna tanke framkastades under själva diskussionen och visade sig genast vinna livligt gehör. Man ville därvid icke bara framhäva, att kyrkomusikaliska och liturgiska frågor måste behandlas under noggrant aktgivande på deras sammanhang med den gudstjänstliga förkunnelsen. Man ville samtidigt markera och starkt understryka, att det intresse, som K.S.V. hyser för de kyrkomusikaliska frågorna, på intet sätt betyder, att föreningen skulle vilja förflytta förkunnelsen från den centrala plats, som denna äger och måste äga inom evangeliskt gudstjänstliv. För gudstjänstlivets förnyelse är *intet* viktigare än förkunnelsens förnyelse och fördjupande. Man önskade med ett ord, att det skulle kunna förunnas föreningen att bli en samlingsplats för alla strävanden, som vilja tjäna svenskt evangeliskt-lutherskt gudstjänstliv.

Den fjärde och sista sektionen skulle syssla med de ärenden, som röra »kyrkans skrud och prydnad». Det estetiska och konstnärliga intresset har glädjande nog på senare tid blivit starkt engagerat kring kyrkorummet, dess inredning och allt vad som därmed sammanhänger. Från kyrkans håll ser man med tacksamhet, hur en alltmera växande sakkunskap nedlagt offervilligt och hängivet arbete för »kyrkans skrud och prydnad». Men det synes ibland, som om de ledande synpunkterna vore väl exklusivt estetiska: i varje fall måste det vara

till fromma för saken, om de rent kyrkligt-religiösa synpunkterna starkare än hittills finge göra sig gällande i samarbete med de estetiska. Meningen var, att den fjärde sektionen skulle söka inrikta sig på dylikt samarbete.

Centralkommittén ville icke ännu bygga ut dessa sektioner i någon fast organisation. Tanken gick snarare i den riktningen, att själva arbetet skulle få bli va vägledande och att det då möjligen så småningom skulle visa sig kräva fastare organisationsbyggnader, än som för tillfället kan vara av nöden. Man inskränkte sig till att välja ordförande och föreslå sekreterare för de olika sektionerna. Möjligen kan ett nytt steg — på grund av under det nu löpande arbetsåret vunna erfarenheter — tagas vid nästa årsstämma.

I sammanhang med diskussionen om detta arbetsprogram framlades förslag om utgivandet av ett par skriftserier. Den ena skulle inrikta sig på utgivandet av viktiga svenska kyrkomusikaliska urkunder. Den andra skulle äga en mera populärvetenskaplig karaktär samt avse att för allmänheten belysa olika sidor av det gudstjänstliga livet. En omfattande plan för denna populärvetenskapliga skriftserie har redan uppgjorts, och åtskilliga författare hava blivit vidtalade. Efter allt att döma kan denna serie snart nog komma i gång. Under den allra närmaste framtiden torde utkomma ett arbete av komministern, teol. lic. K. Peters om den »gregorianska» kyrkomusiken.

Det svenska gudstjänstlivets läge är för närvarande sådant, att ingen gärna kan förbise de stora och betydelsefulla arbetsuppgifter, som här föreligga. Måtte det förunnas föreningen Kyrkosångens Vänner att efter måttet av sina krafter få göra någon insats till fromma för detta vårt dyrbara svenska gudstjänstliv.

Gustaf Aulén.

Kyrkosångens Vänners årsredogörelse.

I.

Centralkommittén höll sitt årssammanträde i Stockholm den 8—9 januari 1929, för vilket tidigare redogjorts i denna Tidskrifts februarinummer.

Centralkommitténs räkenskaper för 1928 äro reviderade och upptaga i sammandrag följande poster:

Debet:

Behållning från 1928 440:37
Ränta 11:09
Årsavgifter från stiftskretsarna.. 475:—

Summa kr. 926:46

Kredit:

Årsberättelsen 275:—
Reseräkningar 190:—
Sokr. arvode 50:—
Diverse omkostnader 95:55
Behållning till 1929 315:91

Summa kr. 926:46

Förestående räkenskaper hava av undertecknade granskats och befunnits riktiga, varför ansvarsfrihet tillstyrkes för det år, revisionen omfattar.

Örebro 1/2 1929. Sköllersta 7/2 1929.

Joh. Marklund. Rick. Jonsson.

II.

Kretsarna.

Nedanstående kretsar hava insänt årsredogörelser:

1. *Skarakretsen* förmäler:

K. S. V. i Skara stift har under det gångna året samlats i Skara flera gånger till gemensam övning. Liksom år 1927 ha även nu musikgudstjänster hållits på landsbygden, såsom i Jung, Kvånum, Björsäter och Forshem. — I Västergötlands körförbunds stora konsert vid prästmötet i Skara den 19 juni deltog K. S. V. Vid årsmötet i Skara den 12 dec. godkändes föreningens räkenskaper, vilka balanserade med kr. 3,252:13, och omvaldes styrelsen: kyrkoherdarna G. Helander, Vänersborg, D. Lindholm, Härnösand, och G. Sandzén, Rackeby, doktorinnan A. Qvänsel, Lidköping, samt undertecknad. E. H. Cederbom.

2. *Linköpings stifts krets*:

Under det nästförlutna året har arbetet i ganska stor utsträckning vilat inom kretsen. Detta har orsakats bl. a. av sångledarens tjänstledighet. Vid höstens prästmöte har kören varit samlad för att i Domkyrkan avsjunga några stycken körsånger. En kyrkosångsafton har därutöver anordnats.

A. Adell.

3. *Strängnäs kretsen*,

numera benämnd: Strängnäs stifts Kyrkosångarförbund, K. S. V., har insänt en omfattande redogörelse för förbundets arbete, i huvudsak utgörande referat över förbundets verksamhet såsom kyrkosångsförbund. Då denna redogörelse infördes i sin helhet i Kyrkosångsförbundets organ med samma namn, hänvisas till nämnda tidskrift. Förbundets representant i Centralstyrelsen är komminister G. Grefberg. Berättelsen slutar: »Må nu Guds välsignelse alltjämt vila över vår älskade kyrka och vårt arbete däril! Framtiden är vår — arbetsglädje och framgång, om vår gärning verkligen blir, vad vi i ledningen en gång drömde om — en ödmjuk och anspråkslös, men målmedveten och då ej betydelselös gärning i vår och fädernas Kyrka till Guds ära och församlingarnas uppbyggelse.» P. H. Ydström.

4. Fr. *Härnösands stiftskrets* skrives: Ehuru någon samfällid verksamhet inom stiftskretsen såsom sådan ej heller för år 1928 är att anteckna, har ändå ett och annat kommit till stånd,

som åtminstone kan räknas till förberedelser för en blivande verksamhet. Under juli månad hölls i Sundsvall — i samråd med K. S. V:s v. ordförande, kyrkoherde D. Rudin i Stigsjö — ett kantorsmöte för stiftet i dess helhet, där K. S. V:s ordförande enligt inbjudan höll föredrag om den kyrkliga konstsången genom tiderna: fr. o. m. tvåstämmighetens uppkomst och vidare fram genom Nederländska skolan, till Palestrina, oratoriets uppkomst, Schütz och Bach (med passionerna m. m.) samt (översiktligt behandlat) oratorierna m. m. efter Bach (särskilt Händel, Mendelssohn, Kiel). Föredraget avslöts med ett påpekande av särskilt den andliga sångens fostrande betydelse och med en vädjan till kantorerna att upptaga denna sång icke såsom ett bihang till den allmänna sången, utan såsom en självständig uppgift för ett Härnösands stifts kyrkosångsförbund.

Vid kantorsmötet utsågs en kommitté för att föra denna fråga vidare. Och har kommitténs förberedande arbete nu också resulterat i *bildandet av ett kyrkosångsförbund för stiftet*, vid möte den 18 december i Sundsvall.

Vad detsamma kan komma att innebära för den följande utvecklingen, därom torde ännu vara för tidigt att våga något uttalande. Men det är ju att hoppas, att det frö, som såtts, skall få spira, så att plantan i sin tid kan bära frukt till välsignelse.

På grund av professor Otto Olssons iråkade opasslighet fick K. S. V:s v. ordförande vid kantorsmötet också uppdraget att inleda diskussionen angående församlingssången, i samband med frågan om den nya koralboken, vilkens enligt inledarens mening befintliga både förtjänster och brister därvid i korthet framhölls.

En liturgisk kyrkomusikalisk kurs är avsedd att hållas i Jämtland (troligen i juni 1929).

Daniel Rudin.

5. *Växjö-kretsens* berättelse lyder:

Sällskapets verksamhet har fortgått efter enahanda riktlinjer som föregående år. Sällskapet har under året i samband med Växjö stifts kyrkosångsförbund anordnat och ekonomiskt understött en större kyrkosångshögtid i Kalmar den 25 och 26 sept., till vilken omkr. 350 sångare från olika kyrkokörer i stiftet samlats. Tvenne konserter och en matutin hölls i Kalmar Domkyrka.

Sällskapet manskör på 25 man har i juli medverkat vid sånggudstjänster i Åby, Mönsterås, Långemåla och Högsby församlingar i Kalmar län, samtliga gudstjänster talrikt besökta och av församlingarna betecknade såsom verkliga högtidsstunder.

A. V. Thornell.

Från kretsarna i Lunds, Västerås och Göteborgs stift saknas redogörelser. Liturgiskt-kyrkomusikaliska kurser komma under sommaren 1929 att anordnas av Härnösandskretsen och Skarabokkretsen. Körledarkurs är planerad av Strängnäs-kretsen.

Vi förvänta, att verksamheten skall upptagas även i Årkestiftet och Karlstads stift. Och när det väldiga arbetsprogram, som med innevarande årsmötes beslut föreligger, blir känt, kunna vi kanske förvänta, att nya stiftskretsar bildas i Luleå och Visby stift, som ännu stå utanför K. S. V:s verksamhet. Säkert är, att K. S. V:s program är ett »riksprogram», att hela vår Kyrka har behov av de frukter, det hoppas kunna avsätta, men också att K. S. V. för dess realiserande har behov av alla krafter, som kunna ställas i vår tjänst. Det kännes som en värtid i det gamla K. S. V., låt oss till det yttersta utnyttja de rika uppslag, som nu givits. Ingen stiftskrets skall bli lottlös på arbete och uppgifter. Låt oss gripa tillfället till nya friska tag i de gamla kretsarna, och må arbetsglädjen strömma ut, smittande och

inspirerande till de stift, där kretsarna avsomnat och där vi vänta nya. Välkomna igen, Karlstad och Uppsala! Välkomna i våra led, Visby och Luleå!

III.

P. M. till herrar kretsombud, sekreterare och kassaförvaltare.

1. Varje stiftskrets fattar vid sin årssammankomst beslut med anledning av Centralkommitténs räkenskaper för år 1928 (se ovanstående sammandrag) och meddelar härom till kyrkoherde F. M. Allard, Örtomta per Ringås, före den 1 dec. 1929.

2. Växjö-kretsen utser 2 revisorer och 1 suppleant att granska centralkommitténs räkenskaper för 1929. Om valet underrättas undertecknad snarast.

3. Protokollsutdrag, utvisande kretsarnas beslut angående de förslag i olika ärenden, som fattades vid sista årssammanträdet i Centralkommittén, och vilka beslut genom protokollsutdrag meddelats kretsarnas sekreterare, skola före den 1 dec. 1929 tillställas undertecknad.

4. Årsavgifterna torde redovisas till kyrkoherde F. M. Allard, Ringås, senast den 1 dec. 1929.

5. Redogörelse för kretsarnas verksamhet för år 1929 torde sändas undertecknad (utan påståtning!) senast den 15 febr. 1930.

Tumba den 11 mars 1929.

Gabriel Grefberg.

Sekreterare i Centralkommittén.

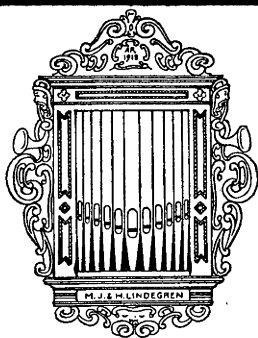
Meddelanden.

Detta nummer utgår såsom ett speciellt Kyrkosångens-Vänners-nummer till alla medlemmar av Sällskapet stiftskretsar och till Sveriges präster. Ett inbetalningskort för nytillträdande prenumeranter bifogas. Det kan också brukas av prenumeranter, som önska erhålla äldre årgångar, vilka försäljas direkt från Gleerups förlag till ett pris av 2: 25 för årgångarna 1926 och 1927 vardera samt 3: 50 för 1928 års.

Musikbilagan, som åtföljer detta nummer, upptager dels en komposition av Palestrina, dels tre av J. S. Bachs sånger, av honom ursprungligen avsedda för en solöröst. Musikbilagan kan erhållas i bokhandeln och direkt från för-

laget. Var och en av sångerna, som utgivnas separata, kostar 7 öre per styck. Vid rekvisition från förlaget hög rabatt. Erinras må även om de tidigare utgivna musikbilagorna: H. Albert: Jag är, o Herre, i din makt, 5-st. blandad kör om 4 sid., pris 20 öre, och körpartituret till Bachs koral ur nyårskantaten: Dig skall ditt Sion sjunga, 8 sidor, pris 40 öre.

Dödsfall. Musikdirektör Gustaf Malm avled den 8 mars, 42 år gammal. Verksam som lärare i elementar-, kyrko- och körsång vid musikkonservatoriet och som tonsättare, har han sedan 1921 innehaft kantorsbefattningen i S:t Jakobs förs. i Stockholm.

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 42638

Postadress Göteborg 7

Telefon 42638

Tillverkning av piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

FÖRSAMLINGSBOK

MINISTERIALBÖCKER

FLYTTNINGSBETYG

VIGSEL- OCH DOPBEVIS

KONSTNÄRLIGT UTFÖRDA

STÄNDIGT LAGER AV ALLA SLAGS
LÅNGDER OCH BLANKETTER FÖR
KYRKA, FOLKSKOLA OCH
PASTORSEXPEDITION

HANDBOK

I

KYRKOLAGFARENHET

AV

GUNNAR WETTERBERG

Pris 16 kr. 50 öre

FOLKSKOLESTADGAN

MED DÄRTILL HÖRANDE
FÖRFATTNINGAR

(SÄRTRYCK UR HANDBOK I
KYRKOLAGFARENHET)

Pris 2 kr. 25 öre

HÅKAN OHLSSONS BOKTRYCKERI
LUND

HÖJD GRAVVÅRDSKULTUR

Herrar Prästmän! Vi söka Edert värdefulla stöd och samarbete för en renässans av den försummade för att icke säga försumpade gravvårdskulturen i vårt land. Varför skulle ej de kyrkliga intressenas närmaste målsmän, kyrkans prästerskap, lika väl som Arkitekturminnesföreningen, Samfundet för Hembygdsvård m. fl. sammanslutningar aktivt medverka för detta höga mål — en höjd gravvårdskultur? Den snabbast framkomliga vägen härtill är: bliv själv eller förmedla ombud för spridande av våra i ädlaste material — den vita och gröna svenska marmorn — konstnärligt och i gammal förnäm kyrkogårdsstil utformade gravvårdar. Goda villkor. Måttfulla priser i alla lägen. Katalog och uppgifter på begäran. Se och döm! Tillskriv förtroendefullt

GROPTORPS MARMOR A.-B., KATRINEHOLM

Hedersdiplom i Paris 1925.

Herrar Kyrkorådsordförande

behagade benäget observera, att lediga kyrkomusikertjänster, såväl förenade som icke förenade, med fördel annonseras i

Tidskrift för Kyrkomusik

som även är organ för Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening

Annonsspris se omslagets sid. II.

Organist-, kantors- och klockarebefattningen i Vålinge och Kattarps pastorat, Malmöhus län, kungöres härmed till ansökan ledig. Tillträde den 1 maj 1930. Ansökningar skola vara kyrkorådets ordf., adress: Kattarp, tillhanda senast den 27 april. Lön: 400 kr. samt arrendeinkomster, som 1928 utgjorde 3,168 kr. Endast manliga sökande torde ifrågakomma vid valet.

Kattarp den 15 mars 1929.

Kyrkorådets ordf.

Kantorsval. Till kantor i Klara förs. i Stockholm valdes den 24 mars den i andra förslagsrummet uppförde musikdir. H. Hammarström med 193 röster; musikdir. C. E. Dramstad erhöll 84 och musikdir. C. Wikstrand 73 röster.

Till kantorer vid förenade tjänster ha valts: i Stenbergas l. Jansson, därstädes; i Hög J. D. Olsson, Stjärnorp; i Limnared N. Grönbäck, Löt; i Näshult Alma Nilsson, Härlunda; i Berga Emma Ahlström, Örsjö; i Gullholmen G. Scherstein Hjort, Munka Ljungby; i Dagsås J. Jansson, Bor.

Sångläraremöte på Hindsgavl slott i Danmark. På det av föreningen Norden för möten inredda slottet Hindsgavl kommer av denna förening att anordnas ett möte för sånglärare från de nordiska länderna den 1—9 juli instundande sommar. Mötet står under ledning av Mag. Art. Mogens Wöldike och skall utformas till ett ferie- och studiemöte med föredrag, konstnärlig underhållning och utflykter. Bland föredragshållarna märkas professor Erik Abrahamsen, direktorn vid Kgl. Musikkonservatoriet komponisten Rudolph Simonsen och komponisten Carl Nielsen. Man beräknar 100 deltagare. Priset är 65 kr., och anmälan bör ske före den 1 maj till Föreningen Nordens sekretariat (Regeringsgatan 27—29, Stockholm, eller Engelbrektsgränd 65, Göteborg).

Ledigförklarade kyrkomusikertjänster.

A) Enbart kyrkliga tjänster:

Organist-, kantors- och klockarebef. i Vålinge och Kattarps förs., Malm. l., sökes senast 27 april. Se vidare annons på denna sida!

Kantorstj. i Oscars förs. i Stockholm sökes senast 3 maj. Begynnelselön 2,000 kr.; 2 ålderstill. å 500 kr. efter 5 och 10 år.

B) Förenade folkskollärare-, organist- och klockaretjänster:

I Stora Kil, Värml. l., sökes senast 18 april (adr. Kil). Skolform A; forts.-skola, slöjd. Lön 900 kr.

I Tutaryd, Kron. l., sökes senast 18 april. Skolform B 2; forts.-skola. Lön 350 kr. + avk. av klockarebost.

I Bjuråker, Gävleb. l., sökes senast 18 april. Skolform B 2; ev. slöjd. Lön 800 kr.

I Haurida, Jönk. l., sökes senast 23 april (adr. Vireda). Skolform B 2; forts.-skola, slöjd. Lön 500 kr. + avk. av klockarejord (värderad till 50 kr.). Tillträde ss. e. o. $\frac{1}{7}$ 29, ss. ord. $\frac{1}{1}$ 30.

I Nordbo, Gävleb. l., sökes senast 26 april (adr. Bjuråker). Skolform C 2. Lön 800 kr.

I Dalskog, Älvsb. l., sökes senast 26 april. Lön 400 kr.

I Kinnarumma, Älvsb. l., sökes senast 29 april (adr. Fritsla). Lön 800 kr.

I Hedesunda, Gävleb. l., sökes senast 3 maj. Lön 1,000 kr. jämte litet boställe. Prov fordras.

I Skokloster, Upps. l., sökes ett förslagsrum senast 6 maj. Skolform B 2, forts.-skola. Lön 400 kr. samt boställe (avk. 400 kr.).

I Humla, Älvsb. l., sökes senast 8 maj. Skolform B 3. Lön 150 kr.

I Eringsboda, Blek. l., sökes senast 14 maj. Lön 500 kr.

I Tåsjö, Vnorrl. l., sökes senast 14 maj. Lön 600 kr.

ÅKERMAN & LUNDS NYA ORGELFABRIKS AKTIEBOLAG

TEL. 26

SUNDBYBERG

TEL. 26

TILLVERKNING AV PIPORGLAR för kyrkor, kapell och konsertsalar.

O M- OCH TILLBYGGNADER, reparationer, omställningar och rengöringar av gamla orgelverk samt inmontering av elektriska blåsverk utföras.

UTESLUTANDE SVENSKT MATERIAL OCH ARBETE

Under år 1928 hava vi utfört orgelverk till bl. a.

Berghems kyrka	2 man.	13 reg.
S:t Eugenia kyrka, Stockholm	2 "	22 "
Kristianstads kyrka, med fjärrverk	3 "	53 "
Ljusterö kyrka	2 "	11 "
Mariakyrkan, Hålsingborg, med fjärrverk	3 "	66 "
Solna kyrka	2 "	18 "
Stavby kyrka	2 "	13 "
Svenljunga kyrka	2 "	23 "
Ytterjärna kyrka	1 "	8 "
Östersunds kyrka	2 "	14 "

Från stiftet (forts. från sid. IV).

dens kyrkokörer, Dalarnes orkesterförening, fruarna Cederberg och Sylwan, herrar B. Jönsson, F. Olsson och A. Kyhle; dirigent: direktör A. Jobs. Juld.: Praetorius: Det är en ros utsprungen.

Lunds stift: Domkyrkan. 4 febr. den 25:e musikaftenen; medverkande: musikedir. Svante Sjöberg, Karlskrona (orgel); fl. lic. Sten Broman (violin); d:r P. Nodermann (ackompanjemang); domkyrkokören; stråkorkester ur Akademiska kapellet. Program: J. S. Bach: Praeludium, Ess; J. S. Bach: Sonat: h-moll (Adagio, Alla breve, Andante, Allegro); M. Reger: Intermezzo; Bossi: Noël; G. Merkel: Sonat, g-moll, I; C. H. Graun (1701—1759): Te Deum Laudamus (1756), I. — 4 mars den 26:e musikaftenen; medverkande: organisten i Malmö S:t Johannes, musikedir. Fredrik Jansson, univ.-kapellmästare Gerhard Lundqvist och d:r Nodermann (ackompanjemang). Program: Bach: 3 koralförspel: a) Herzlich tut mich verlangen; b) Herr Christ, der ew'ge Gottes-Sohn; c) Da Jesus an dem Kreuze stund; Peder Gran: Andante pastorale (ur Violinkonsert op. 20); Buxtehude: Passacaglia; Bach: Andante (ur Violinkonsert i a-moll); Guilman: Fantasi över ett tema av Händel; Reger: Aria för violin (ur suiten op. 103 A).

Karlskrona stadsf. kyrka. 1928: Nyårsd.: O. Olsson: Nyårspsalm. Fastlags-sönd.: Palestrina: O gode Jesu. 1:a Bönd.: Rinck: O syndare. Palms.: Layritz: Nattvardpsalm. Långfred.: J. M. Haydn: Långfredagen. Påskd.: Ebeling:

Han är uppstånden. Kristi himmelsf.: Lotti: Fröjdens, I fromme. 2:a Bönd.: C. Stein: Det fasta ordet. Pingstd.: E. Rodhe: Helige Ande. Tref.-sönd.: Palestrina: Ära. 4:e Bönd.: B. Röthig: Lovsång. Allhelgonad.: J. Morén: Vilken stor och härlig skara. Domss.: Mozart: Dagen kommer. 1:a i Avd.: Vogler: Hosanna. Juld.: Daniel Olson: Den signade dag; Riedel: Jord och himmel, fröjden er. Nyårsbön: Stein: Ack, hittills har vår Gud oss hulptit.

Malmö Limhamns kyrka. 20 nov. musikgudstjänst. Orgel: de la Tombelle: Fantasier sur des Noël; Bossi: Gaudeamus igitur (musikedir. Y. Norén). Solosång: Y. Norén: O Gud, vi lova dig; Wennerberg: Davids 139 psalm; G. Norén: Konungars konung; C. Nylund: Davids 121 psalm; Hannikainen: Kom till mig; Aftonbön; Grieg: Den store hvide Flok (herr H. Sagner).

(Forts. sid. VIII.)

Följande klassiska

HYMNER FÖR BLANDAD KÖR

vilka utgivits som musikbilaga till Tidskrift för Kyrkomusik, kunna erhållas i bokhandeln eller direkt från GLEERUPS FÖRLAG, LUND:

H. Albert: Jag är o Herre i din makt (5 st.) 4 sidor. Pris 20 öre.

J. S. Bach: Dig skall ditt Sion sjunga (körpartitur, 8 sidor). Pris 40 öre.

J. S. Bach: Kom stilla död. Pris 7 öre.

J. S. Bach: Pingsthymn. Pris 7 öre.

J. S. Bach: Aftonpsalm. Pris 7 öre.

G. P. Palestrina: Hell, dag så ljus och lyckosam. Pris 7 öre.

Vid rekvisition från förlaget hög rabatt.

Från stiftet (forts. från sid. VII).

Göteborgs stift: Göteborgs S:t Pauli kyrka. Den 9 febr. musikafton till förmån för församlingens fattiga och sjuka. Medverkande: fröken Ragnhild Svedberg och herr Gösta Södergren (sång), herr Hugo Hanson (violin), herr A. Rasin (violoncell), förs. organist, kantor och hymnkör. Program: Mailly:

Marche solennelle; Elfrida Andrée: Cantabile; Hellvig: Saliga de, som höra Guds ord; Wennerberg: Dav. 19 ps.; Händel: Adagio ur violinsonat F-dur; Mozart: Andante ur violinkonsert D-dur; Schütz: Jag vill vår Herre prisa; Widor: Sérénade; Hallén: O Herre, långt mer (ur julatorium); Sjögren: Dav. 43 ps.; Mendelssohn: Frukta dig ej (ur oratoriet Elias);

På C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG, LUND

GLEERUPSKA BIBELN

BIBELSÄLLSKAPENS EDITION N:o 1.

Format 10,5 × 16,5 cm.

»Denna bibeledition förtjänar de högsta lovord såväl för stil, papper och övrig utstyrelse, som för sin korrekthet och sina goda kartor. Det vore därför önskvärt, att den bleve allmänt känd och vunne den spridning den förtjänar.»

Skollnspektören Teol. Dr A. Gierow i Svensk Lärartidning.

GLEERUPSKA BIBELN

BIBELSÄLLSKAPENS EDITION N:o 2.

Format 12 × 18 cm. med och utan de apokryfiska böckerna.

»Bland alla svenska bibeleditioner, avsedda för nattvardsundom, har nog ingen med större rätt vunnit erkännande än denna Gleerupska (N:o 2). Ur alla synpunkter så elegant, värdig och vederhäftig, önska vi blott på det varmaste rekommendera den för alla de ungas fostrare, vilka ämna skänka de nykonfirmerade en minnesbibel på färdan genom livet.»

Gunnar Sjöfors i Svensk Kyrkotidning.

»Vad man särskilt med tacksamhet antecknar, är att de Gleerupska Biblarna innehålla Luthers företal till Gamla testamentet, till Psaltaren, till Nya testamentet och Pauli brev till romarna. Det är av stort värde, att dessa företal, innehållande reformationens härliga grundsanningar, blivit satta i var mans hand genom att köpa dessa editioner.»

A. Gierow i Hålsingborgs Posten.

GLEERUPSKA NYA TESTAMENTET

MED OCH UTAN PSALTAREN

i samma format och nummer som resp. biblar.

»De goda lovord som — sanningen likmätigt — ägnats de Gleerupska biblarna, som förtjäna att i främsta rummet komma i åtanke, gälla även dess editioner av Nya Testamentet. Inga andra editioner kunna i smak och gedigenhet tävla med de Gleerupska.

En förtjänst, som de Gleerupska Biblarna och Nya Testamenterna ha framför alla andra editioner, äro de vackra och konstnärliga vignetter, som pryda de olika bibelböckernas uppslagssida och anslutande sig till innehållet i de olika bibelböckerna.»

Edvin Aspling i Folkskolans Vän.

GLEERUPSKA PSALMBOKEN

(Psalmerna 1—673)

med fullständigt register o. korta biografiska uppgifter om psalmboksförfattarna jämte nya evangelieboken.

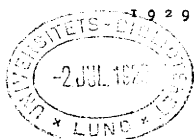
»Gleerupska förlagets psalmbok har hittills vunnit en otroligt stor utbredning och ett samstämt mig gott vittnesord av alla, som velat ha en psalmbok för att bruka den vid gudstjänsten, den enskilda andakten eller i skolan.

Korrekthet är givetvis särskilt vad psalmtexten beträffar av stor betydelse, och efter ej så få stickprov att döma är verkligen korrekturläsningen i denna upplaga fullkomlig. Det är därför en glädje att kunna rekommendera densamma; särskilt må här dess lämplighet för våra skolor framhållas.

På det området står den utom tävlan; en mönstergill psalmbok.» *A. W—g i Sydsv. Dagbl.*

C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG, LUND.

Håkan Ohlssons boktr., Lund

2.7.1929